

suffragatur modis : quia simul patuit et quanta sit levitas , et quanta imbecillitas in veritatis inimico , qui se approbavit , et cum loqui non debeat , tacere non posse , et paucis semiplenis dicerptisque magis quam aggregatis sententiis , de primo tamen solum libro meo ita cessisse fractum , ut vulgi in nos foemineis admodum vocibus pectora commoveret : quod disputationis nostræ processibus apparebit.

AUGUSTINUS. Quid mihi irascaris , quod ad me libri tui pervenire tardius potuerunt ; vel quod eos quærens non potui celeriter invenire ? tamen potui et omnino debui , ea quæ mihi missa chartula continebat , cujuscumque et qualiacumque essent , ne putarentur invicta , plane apertis , non involutis oculis inspicere , et sine dilatione refellere : quia etsi nunquam libros tuos reperire possem , oportuit ut ea quæ alicujus momenti esse credidit , qui tanto viro arbitratus est esse mittenda , quantum valerem , ne quisquam legens eis deciperetur , arguerem. Non ergo mihi quod objecisti objiceres , nisi tu potius ista , ut non dicam extinctis , certe clausis oculis loquereris. Nullo modo autem diceres , vulgi a nobis in vos pectora commoveri , nisi scires multitudinem christianam in utroque sexu fidem catholicam non latere , quam conaris evertere.

XX. JULIANUS. « Admoneo tamen hic quoque , sicut priore a nobis opere factum est , non me omnia examusim ejus verba positurum ; sed ea capita , quibus destructis , naturalis mali opinio conteratur. »

AUGUSTINUS. Ea quæ prætermittis , colligentur fortasse vel a nobis vel ab aliis , ut appareat cur prætermiseris.

XXI. JULIANUS. « Quod licet plene primo opere constet effectum : tamen quoniam nunc nonnulla de uno duntaxat libro meo sibi refellenda proposuit , meque , ut prælocutus sum , arguit , quod capita dictorum ejus quæ inserui , magna ex parte truncaverim ; ostendam primo , id

quod reprehendit , nec a me esse factum , et ab illo impudentissime in hoc eodem opere frequentatum. Tunc probabo , illis ipsis concisis brevibusque sententiis , quas de scriptis meis , quibus fuerat impugnatus , interserit , ita nullis cum solidis responsionibus obstitisse , ut et illa invexata permaneant , et hic planius detestanda fateatur , quam nostra oratio laboraverat explicare. »

AUGUSTINUS. Jam superius ad ista respondi.

XXII. JULIANUS. « Attoniti ergo , quid contra me scripserit , audiamus. » Verba , inquit , de libro meo tibi a me misso tibi que notissimo ista posuit ¹ , quæ refutare conatus est : Damnatores nos esse nuptiarum , operisque divini quo ex maribus et foeminis Deus homines creat , invidiosissime clamitant ; quoniam dicimus eos qui de tali commixtione nascuntur , trahere originale peccatum , eosque de qualibuscumque parentibus nascantur , non negamus adhuc esse sub diabolo , nisi renascantur in Christo. In his verbis meis testimonium Apostoli , quod interposui , prætermisit , cujus se premi magna mole sentiebat. Ego enim cum dixissem homines trahere originale peccatum , mox adjunxi : De quo Apostolus ait : « Per unum hominem peccatum intravit in mundum , et per peccatum mors , et » ita in omnes homines pertransiit , in quo omnes peccaverunt : » quo testimonio , ut diximus , prætermisso , cætera illa contexit quæ supra commemorata sunt. Novit enim quemadmodum soleant hæc verba apostolica , quæ prætermisit , accipere catholicorum corda fidelium , quæ verba tam recta , et tanta luce fulgentia , tenebrosis et tortuosis interpretationibus novi hæretici obscurare et depravare moliantur. Deinde alia mea verba subtextit , ubi dixi , Nec advertunt , quod ita nuptiarum bonum malo originali quod inde trahitur non potest accusari , sicut

¹ Vide lib. II de Nuptiis et Concupisc. cap. 3. — ² Rom. v, 12.

adulteriorum et fornicationum malum bono naturali quod inde nascitur non potest excusari. Nam sicut peccatum, sive hinc sive inde a parvulis trahatur, opus est diaboli; sic homo, sive hinc sive inde nascatur, opus est Dei. Etiam hic ea prætermisit, in quibus aures catholicas timuit. Nam ut ad hæc verba veniretur, supra dictum erat a nobis: Hoc ergo quia dicimus, quod antiquissima atque firmissima catholice fidei regula continetur, isti novelli et perversi dogmatis assertores, qui nihil peccati esse in parvulis dicunt quod lavacro regenerationis abluatur, tanquam damnemus nuptias, et tanquam opus Dei, hoc est, hominem qui ex illis nascitur, opus diaboli esse dicamus, infideliter vel imperite calumniantur. His ergo nostris prætermisissis sequuntur illa nostra quæ posuit, sicut supra scriptum est: « Quo usque simplicitati, qui hæc loqueris, religiosorum pectorum et imperitis auribus perstabis illudere? quem ad finem sese impudentia effrenata jactabit? Nihil te, cum hæc scriberes, censura doctorum virorum: nihil reverentia futuri judicii, nihil ipsa litterarum monumenta moverunt? Patere jam fallaciam tuam, et deprehensam teneri non vides? Quid in primo, quid in secundo opere conscripseris, quem nostrum ignorare arbitraris? Libuit enim prorsus, et decuit, his te compellere modis, quibus in parricidam publicum eloquens Consul infremuit¹. »

AUGUSTINUS. Bene facis, indicare nobis, ne forte non agnosceremus, de invectivis Ciceronis te ista sumpsisse atque vertisse: sed non timemus Julianum, cum videmus factum esse Tullianum: imo potius dolemus insanum, cum videmus sensum perdidisse Christianum. Quid enim insanus, quam prohibere a parvulis medicum Christum, dicendo non esse in eis quod venit ille sanare? Cicero in-

¹ Cicer. Orat. I in Catilin.

vectus in patriæ parricidam, eam defendebat civitatem quam rex ejus Romulus, congregatis undecumque peccatoribus, condidit: tu autem tot parvulos, qui sine sacro baptismate moriuntur, et clamas peccatum nullum habere, et ad civitatem Regis, ad cujus imaginem facti sunt, non permittis accedere.

XXIII. JULIANUS. « Apostoli me testimonium prætermisisse confingis, quod nec tibi opitulari potest, et a me prætermisissum non est; sed eo insertum ordine, quo a te fuerat collocatum: utque in primo fideliter commemoratum, ita etiam in quarto operis mei libro, licet cursim et breviter, explanatum est¹. Commemorationem quoque catholice Ecclesie, quam tu ad hoc feceras, ut catholicam fidem desererent a te decepti, et catholica miserabiles appellatione gauderent, non prætermisi. Et quamvis nulla argumentorum vis in ejusmodi verbis esset, tamen a me haud aliter dictorum tuorum caput propositum est, quam a te fuerat ordinatum. Lege editos libros meos; responsionisque fidem, quam tu arguis fraudis, aspiciens, me interim pronuntia vera dicere: tu vero, si consuetudo tua permiserit, erubescere. Sed jam ostensa inexcusabili falsitate, quæ semper quidem turpis, fit tamen turpior cum locum censoris invadit, et deformitatem suam decori exprobrat alieno: responde, quid Manichæis sensibus aut nomen Ecclesie aut Apostoli verba conducant, ut ea cum tam magna invidia prætermisissæ causeris. »

AUGUSTINUS. Jam superius respondi hinc calumnie tuæ, qua mihi verborum tuorum minus integre positorum obijcis falsitatem. Sed quod fecit ille decerptor, tu mihi tam libenter non tribueres, si eorum qui hæc legunt, nolles esse decerptor.

XXIV. JULIANUS. « Hoc semper fuit maximum inter

¹ Vide lib. VI contra Julian. cap. 24.

Manichæos Catholicosque discrimen, et limes quidam latissimus, quo a se mutuo piorum et impiorum dogmata separantur, imo magna moles sententias quasi cœli a terra profunditate disjungens, quod nos omne peccatum voluntati malæ, illi vero malæ conscribunt naturæ: qui cum diversos sequuntur errores, sed velut de capite fontis istius effluentes, consequenter ad sacrilegia flagitiaque perveniunt; sicut catholici e regione, a bono inchoantes exordio, bonis aucti processibus, ad religionis summam, quam ratio munit et pietas, pervehuntur. Tu igitur malum naturale conatus asserere, profano quidem voto, sed inefficaci intentione usurpasti Apostoli testimonium, quem hac eadem perscriptione ostendo nihil tale sensisse, quale tu persuadere conaris, quod repugnantibus modis et illum catholicum confiteris, et dicta ejus Manichæo æstimas suffragari.»

AUGUSTINUS. Quos doctores catholicos Manichæo asseras suffragari, qui in verbis apostolicis intellexerunt trahere parvulos originale peccatum, nec vestro more insano velut sanam laudare naturam, sed ei sanandæ adhibuerunt medicinam potius christianam, si christiano corde cogitares, erubesceres, contremisceres, obmutesceres.

XXV. JULIANUS. « Numquid non idem, Adimantus et Faustus, (quem in libris Confessionis tuæ præceptorem tuum loqueris¹,) hæresiarchæ sui traditione fecerunt, obscuriores quasque vel de Evangelio, vel de Apostolorum epistolis sententias rapientes et corradentes, ut profanum dogma nominum auctoritate tuerentur? Quanquam quid dico de Manichæis? omnes prorsus hæreses inventa sua, quibus pietate et fide exorbitaverunt, Scripturarum elocutionibus sententiisque communiunt.

¹ Confer lib. v Confess. cap. 6 et 7.

AUGUSTINUS. Illi obscuras sententias in suum dogma convertere, vos apertas ipso vestro dogmate obscurare conamini. Quid enim apertius quam quod ait Apostolus, « Peccatum in hunc mundum per unum hominem in- » tasse, et per peccatum mortem, et ita in omnes homi- » nes pertransisse¹? » Quod si probare idem cogeretur Apostolus, ipsam generis humani miseriam testem daret, quæ incipit a vagitibus parvulorum, et usque ad decrepitorum gemitus pervenit. Nullo enim modo sub cura omnipotentis et justi eadem tam magna miseria naturæ irrogaretur humanæ, nisi in duobus hominibus tota de paradisi felicitate in hanc infelicitatem peccati merito pelle- retur.

XXVI. JULIANUS. « Num igitur ideo aut libri sacri auctores probabuntur errorum, aut crimina pereuntium, Scripturarum dignitas expiabit? »

AUGUSTINUS. Hoc vobis dicite.

XXVII. JULIANUS. « Extinguatur itaque indisciplinarum expositionum libido: nihil agere contra manifestam Dei justitiam verba credantur: quæ si ejus personæ sunt, quam venerari necesse est, defendantur explanationibus divinæ congruentibus æquitati; sin autem non metuendo sunt auctore prolata, etiam ineliquata pellantur. Igitur nunc de Dei judicio disputatur, de quo dicitur, « Deus fi- » delis, in quo non est iniquitas, justus et sanctus Dominus » Deus². » Et iterum. « Justus Dominus, et justitiam di- » lexit, æquitatem vidit vultus ejus³. » Et iterum: « Om- » nia judicia tua æquitas⁴. » Innumera sunt testimonia, quibus æquitas divina in sacris voluminibus prædicatur: de qua nemo tamen vel gentilium, vel hæreticorum præter Manichæos Traducianosque, dubitavit. »

AUGUSTINUS. Ex hac æquitate grave jugum est super fi-

¹ Rom. v, 12. — ² Deut. xxxii, 4. — ³ Psal. x, 8. — ⁴ Id. cxviii, 127.

lios Adam a die exitus de ventre matris eorum¹ : quod omnino esse asserit iniquum, qui negat originale peccatum.

XXVIII. JULIANUS. « Ita enim omnibus generaliter, docente natura, inculcatum est, Deum justum esse, ut manifestum sit, Deum non esse, quem constiterit justum non esse. Potest igitur et homo justus esse : Deus vero esse nisi justus non potest. »

AUGUSTINUS. Tibi dic.

XXIX. JULIANUS. « Qui cum est hic unus verus cui credimus, et quem in Trinitate veneramus, dubio procul in omnes iudicii est ratione justissimus. »

AUGUSTINUS. Tibi dic : et ostende justum esse, ut cum tam manifesta miseria, vel ad tam manifestam miseriam nascatur, a quo peccatum originale non trahitur.

XXX JULIANUS. « De hujus itaque legibus ita probari et vindicari non potest, quod esse constat injustum; ut si hoc fieri posset, illius divinitas tota vilesceret. Ab eo igitur probabitur de Scripturis sanctis injustitiæ dogma firmari, a quo approbati quiverit Trinitatem cui credimus divinitatis gloria posse privari. »

AUGUSTINUS. Verum dicis : sed vobis dicite, qui gloriam Christo, qua parvulos sanat, molimini auferre.

XXXI. JULIANUS. Quod quoniam nec ratio sustinet ulla, nec pietas : aut doce, vel posse esse, vel justum esse, imputari cuiquam naturale peccatum; aut a Scripturarum sanctarum contaminatione discedito, quarum sententiis sanciri aestimas quod iniquum cogaris confiteri.

AUGUSTINUS. Erratis : vos potius iniquum cogimini confiteri grave super parvulos jugum; si quemadmodum nullum habent proprium, ita nullum trahunt originale peccatum.

¹ Eccli. xl, 1.

XXXII. JULIANUS. « Quod si neutrum horum quæ diximus, facies; et huic Deo te asseris credere, cujus institutis injustitiam communiri aestimas : cognosce multo te novum antiquo Manichæo esse pejorem, qui talem Deum habeas, qualem Manichæus Dei sui est commentus inimicum. »

AUGUSTINUS. Vos pejus quam Manichæi sævitis in parvulos. Illi quippe animam saltem, quam partem Dei putant, sanari per Christum in parvulo volunt : vos autem, quem nec in anima, nec in carne ullum malum habere dicitis, per Christum sanari nulla ex parte permittitis. Et præclari prædicatores sic prædicatis Jesum, ut eum negetis parvulorum esse Jesum. Unde namque hoc nomen acceperit, in Evangelio legite, et nolite Salvatorem non salvis parvulis denegare¹.

XXXIII. JULIANUS. « Quas mihi ergo tu hic ambages, quæ cervicalia mendaciorum et ineptiarum, quæ Jerusalem fornicanti Ezechiel propheta imputat², admovebis, in quibus muliebres animæ cubent, nomina mysteriorum tenentes, cum in ipsam divinitatem resecta profanitate commiserint. Remotis omnibus præstigiis et advocatarum sæpe a te plebecularum catervis, doce justum esse quod per Scripturas sanctas affirmare conaris. »

AUGUSTINUS. Plebecularum, quas inrides, catervæ, noverunt catholicam fidem, quæ a Salvatore salvari confitentur infantes, et ideo Pelagianorum, qui hoc negant, detestantur errorem.

XXXIV. JULIANUS. « Ne ergo in infinita volumina extendatur oratio, hic, hic harum de quibus agimus, rerum genus, species, differentia, modus, qualitasque cernatur : imo sollicitius utrum sint, unde sint, ubi sint, quid etiam mereantur, et a quo. Hoc enim modo nec diu per

¹ Matth. 1, 21. — ² Ezech. xiii, 18.

disputationum anfractus errabitur, et certum quod teneri debeat apparebit. »

AUGUSTINUS. Ideo centra unum librum meum libros octo scripsisti¹, quia per tua compendia dialectica diu disputare noluisti.

XXXV. JULIANUS. « Creatoris hic igitur et creaturæ ratio vertitur, id est, Dei et hominis : iudicat ille, iudicatur iste : itaque justitiæ et culpæ quæ sit natura videatur. Justitia est, et ut ab eruditis definiri solet, et ut nos intelligere possumus, virtus, (si per Stoïcos liceat alteri alteram præferre) virtutum omnium maxima fungens diligenter officio ad restituendum sua unicuique, sine fraude, sine gratia. »

AUGUSTINUS. Dic ergo qua justitia retributum sit parvulis grave jugum tam magnæ manifestæque miseræ : dic qua justitia ille parvulus adoptetur in baptismo, ille sine hac adoptione moriatur ; cur non sit ambobus honor iste communis, aut ab isto honore alienatio, cum sit ambobus seu bona seu mala causa communis. Non dicis, quia nec Dei gratiam, nec Dei justitiam homo magis Pelagianus quam Christianus sapis.

XXXVI. JULIANUS. « Quod si eam maximam dici Zeno non siverit, qui tantam virtutum copulam unitatemque confirmat, ut ubi fuerit una, omnes dicat adesse virtutes, et ubi una non fuerit, omnes deesse ; atque illam veram esse virtutem, quæ hac quadrua jugalitate perficitur : tunc quoque nobis plurimum præbebit auxilii, cum docuerit, nec prudentiam, nec fortitudinem, nec temperantiam posse sine justitia contineri ; secundum quam veritatem et Ecclesiastes pronuntiat, « Qui in uno peccavit, multa bona perdet². »

AUGUSTINUS. Audi eundem Ecclesiasten dicentem :

¹ Contra lib. II de Nuptiis et Concupisc. — ² Eccle. IX, 18.

« Vanitas vanitatum, et omnia vanitas : quæ abundantia » hominis in omni labore suo, quem ipse laborat sub » sole¹, » etc. Et dic mihi quare homo etiam vanitati similis factus est², qui factus fuerat similis veritati. An hinc excipis parvulos, quos videmus crescendo, et si bene erudiantur, proficiendo, tam magnam minuere, cum qua nati sunt, vanitatem ; nec ea tota carere, nisi omnes dies vanitatis velut umbra transierint.

XXXVII. JULIANUS. « Hæc igitur augusta virtus, expunctrix uniuscujusque meritorum, in operibus quidem imaginis Dei, id est, humanæ animæ pro creaturæ ipsius modo et viribus intermicat : in ipso vero Deo, omnium quæ sunt ex nihilo conditore, immenso et claro per æternum orbe resplendet. Origo ejus divinitas est, ætas ejus æternitas, et æternitas ultro citro nescia vel desinere vel cœpisse. Ut ergo genus ejus (quo nomine nihil aliud quam originem intelligi volo) Deus est : ita species ejus in legum promulgatione judiciorumque apparet effectibus. »

AUGUSTINUS. Si origo justitiæ Deus est, ut fateris, cur homini ab ipso dari justitiam non fateris, et potius humanæ voluntatis arbitrium, quam Dei donum, vis esse justitiam ; ut sis in eis de quibus dictum est : « Ignorantes » Dei justitiam, et suam volentes constituere, justitiæ Dei » non sunt subjecti³ ? » Erubescite tandem, obsecro, et ab illo justitiam poscite, qui est, ut fateri compulsi estis, origo justitiæ.

XXXVIII. JULIANUS. « Differentiam vero ejus non absurde intelligere possumus, variam pro opportunitate temporum dispensationem. Verbi gratia, hostiæ de pecoribus in Vetere Testamento fuerant imperatæ. Id tunc implere pertinebat ad reverentiam jussionis : nunc vero indicta eorum dissimulatio ita servit justitiæ præcipienti,

¹ Eccle. I, 2 et 3. — ² Psal. CXLIII, 4. — ³ Rom. X, 3.

ut tunc oblatio serviebat. Modus vero ejus est vel status, quod nec cuiquam amplius quam vires patiuntur indicit, vel quod misericordiam non retundit. Qualitas autem ejus intelligitur, per quam piis mentibus sapit dulciter. Est igitur procul dubio justitia, sine qua Deitas non est; quæ si non esset, Deus non esset: est autem Deus, est itaque sine ambiguitate justitia. Non est autem aliud quam virtus omnia continens, et restituens suum unicuique, sine fraude, sine gratia. Consistit autem maxime in divinitatis profundo. »

AUGUSTINUS. Definisti esse justitiam virtutem omnia continentem, et restituentem suum unicuique, sine fraude, sine gratia. Proinde videmus eam sine fraude restituisse denarium eis, qui per totum diem in opere vineæ laboraverant: hoc enim placuerat, hoc convenerat, ad hanc mercedem se fuisse conductos negare non poterant¹. Sed dic mihi, quæso te, quomodo eis sine gratia tantumdem dedit, qui una hora in illo opere fuerunt. An amiserat fortasse justitiam? Cohibe itaque te potius. Neminem quippe fraudat divina justitia: sed multa donat non merentibus gratia. Cur autem huic sic, illi autem sic aspice quod secutus adjungis. Verissime quippe dicis, eam consistere maxime in divinitatis profundo. « In hoc profundo est, quod neque volentis, neque currentis, sed » miserentis est Dei². » In hoc profundo est, quod ille parvulus in honorem adoptatur per regenerationis lavacrum, ille in contumelia relinquitur, non admittendus ad regnum; cum amborum in neutram partem sit meritum per voluntatis arbitrium.

XXXIX. JULIANUS. « Testimonium vero, ut ab auctore suo, ita etiam vel a probis, vel ab improbis meretur, quod et illos jure provexerit, et istos jure damnaverit. Cum

¹ Matth. xx. — ² Rom. ix, 16.

vero per se nec boni quidquam nec mali merentibus misericordiam liberalem esse permittit, nihil sentit injuriæ; quia et hoc ipsum, ut sit clemens operi suo Deus, cum in severitatem non cogitur, pars magna justitiæ est. »

AUGUSTINUS. Saltem misericordiæ nomen attende, et unde dicta sit, respice. Quid igitur opus est misericordia, ubi nulla est miseria? Miseriam porro in parvulis si nullam esse dicitis, eis misericordiam præbendam negatis; si ullam esse dicitis, malum meritum ostenditis. Neque enim sub Deo justo miser esse quisquam nisi mereatur potest. Ecce duo parvuli jacent; unus eorum baptizatus, alter non baptizatus expirat: cui eorum dicis Deum fuisse clementem? Si uni, ostende alterius malum meritum, qui negas esse originale peccatum: si ambobus, ostende baptizati ullum bonum meritum, qui negas gratiam, ubi nulla est acceptio personarum; et dic, si potes, cur ambos adoptare noluerit, qui certe ambos ad imaginem suam condidit. An ita justus est, ut non sit omnipotens, si voluit et non potuit? Ubi certe illorum nullus noluit, ne impedimentum potestatis divinæ referatis ad meritum voluntatis humanæ: hic certe nulli eorum dicere potest Deus, Volui, et noluisti. Aut si propterea non vult infans, quia plorat cum baptizatur: ambo ergo relinquuntur, ambo enim nolunt: et tamen unus assumitur et alter relinquitur, quia magna est gratia Dei, et verax justitia Dei. Sed quare ille potius quam ille: inscrutabilia sunt judicia Dei.

XL. JULIANUS. « Quos enim fecit quia voluit, nec condemnat nisi spretus: si cum non spernitur, faciat consecratione meliores; nec detrimentum justitiæ patitur, et munificentia miserationis ornatur.

AUGUSTINUS. Qui non condemnat nisi spretus, dic utrum spernat suam imaginem nisi spretus? Quod si non audes,